

**การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สำหรับผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้**

**The Development of Educational Leader Traits According of Prophet Muhammad
Model for Administrators of Islamic Private Schools in the Southern Border Provinces**

วัฒนชัย เนสะและ* และอะห์มัด ยี่สุนทร

Wattanachai Nesalaeh* and Ahmad Yisoontrong

181 เจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

181 Charoenpradit Rd., Rusamilae Muang, Pattani, Thailand, 94000

*Corresponding author, email: w-a-t-n-a@hotmail.com

(Received: Oct 16, 2017; Revised: Feb 9, 2018; Accepted: Feb 12, 2018)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Literature Research) ด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลจากงานวิจัยของนักวิชาการหลายๆท่านพบว่าการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการพัฒนาได้แก่หลักความศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ หลักความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ หลักความเมตตา และหลักความพอเพียง 2) กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย ขั้นการศึกษาเรียนรู้ ขั้นการลงมือปฏิบัติประกอบด้วยปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ 3) เทคนิควิธีประกอบด้วย วิธีการพัฒนาจิต วิธีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง วิธียึดตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และวิธีการสร้างความเคยชินต่อการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 4) ผลลัพธ์ได้แก่ระดับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านการมีความสัจจริง (Al-Siddiq) 2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Al-amanah) 3) ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Al-Tabligh) และ 4) ด้านความฉลาด และมีความรู้กว้างขวาง (Al-Fathanah) และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น

คำสำคัญ : การพัฒนา คุณลักษณะ ผู้นำทางการศึกษา นบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้บริหาร

Abstract

This Article is a Research Paper (Literature Research) by Content Analysis Method used to Analyze the Document Aims to Study the Development of Educational Leader Traits According of Prophet Muhammad Model, Based on the Research of the Scholars. The Development of Educational Leader Traits According of Prophet Muhammad Model that the Results Show the Components Are as Follows 1) The principle of Truth to Allah, The Principle of Fear of Allah, and the Principle of mercy 2) The Development Process is Included Education Practice, The Practice these Included by Physical Verbal and Mental. 3) The Technique these include of Mental Development Method, to Learn by Self Method, The Following Prophet Model and the Creating Habits of Follow Prophet Model. 4) The Results are the Level

of Educational Leader Traits of Muhammad Prophet in the Four Aspects, these Included 1) The Truth (Al-Siddiq) 2) Credibility / Responsibility (Al-Amanah) 3) Islamic Propaganda and Communication (Al-Tabligh) and 4) Intelligence and Knowledge (Al-Fathanah) and the way to develop the Traits of Educational Leaders like the Prophet Muhammad ﷺ in 4 Component Abovementioned

Keywords: Development, Trait, Educational leader, Prophet Muhammad ﷺ, Administrator

บทนำ

องค์กรที่สามารถจะดำรงได้อย่างมั่นคงในอนาคตจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Kao-ian, 2013) และมีความเกี่ยวข้องอย่างสูงกับศาสตร์การบริหารที่มีการวิวัฒนาการไปพร้อม ๆ กับทฤษฎีผู้นำจากอดีตถึงปัจจุบันที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เพื่อเลือกเอาหลักทฤษฎีผู้นำที่เหมาะสมที่สุด ทันสมัยที่สุด และครอบคลุมมากที่สุด ต่อยุคสมัย และการเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตามยังพบข้อบกพร่องอีกมากมายเมื่อนำมาใช้เพื่อบริหารองค์กร จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำผู้วิจัยพบว่ายังมีทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำที่ทันสมัย สมบูรณ์ในด้านคุณค่า มีคุณค่าสูงสุดด้านจิตวิญญาณ ได้รับความสำเร็จสูงสุดตามธรรมชาติของประวัติศาสตร์อิสลามที่ถูกบันทึกไว้ น่าจะเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดหากนำมาใช้อย่างจริงจังถูกต้อง และยังคงมีอิทธิพลต่อมวลมนุษยชาติสูงสุดจวบจนปัจจุบัน หลักทฤษฎีดังกล่าวคือทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอิสลามกำลังได้รับความนิยมสนใจตื่นตัว และได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มากมายหลายชิ้นเพื่อนำมาพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา อย่างไรก็ตามยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในประเทศไทยมากนักอาจเพราะมีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้น้อยมากหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในบางประเด็นไม่มีงานวิจัยในประเทศไทยแม้แต่ชิ้นเดียวจึงสมควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กันอย่างจริงจัง

คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามนับวันยังมีบทบาทมากขึ้นโดยเฉพาะในประเทศมุสลิมจนกระทั่ง Budiharto & Himan (2006) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic leader) ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 Fauzan & Budiharto (2009) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic leader) ต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่ ผลวิจัยปรากฏว่าการบริหารแบบใช้คุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ระดับความขยันทำงานของผู้ร่วมงานสูงขึ้นหลังจากนั้น Budiharto (2006) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อีกหลายชิ้นจนกระทั่งในปี ค.ศ. 2015 Taufan & Budiharto (2008) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด (Prophetic leader) โดยได้ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิทยาพัฒนาการตามช่วงอายุชัยโดยศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีองค์ประกอบที่ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้านได้แก่ Assidiq (ความซัจจริง) Al Amanah (ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่) At Tabligh (การเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารอิสลาม) และ Al Fathanah (การมีความรู้เฉลียวฉลาด)

งานวิจัยต่างประเทศ และหลักธรรมอิสลามที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามมีมากมายแต่น่าเสียดายข้อมูลเหล่านั้นยังไม่ค่อยมีการศึกษาวิจัยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการโดยรวม และเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มี

บริบทของโรงเรียนแบบอิสลามที่แตกต่างจากโรงเรียนแบบทั่วไปทั้งทางด้านศาสนา ความเชื่อ ทัศนคติ เจตคติส่งผลให้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในประเทศไทยมากนักอาจเพราะมีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้น้อยมากหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในบางประเด็นไม่มีงานวิจัยในประเทศไทยแม้แต่ชิ้นเดียวส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพประสิทธิภาพการบริหาร ไม่สอดคล้องกับคำสอนอิสลาม และบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

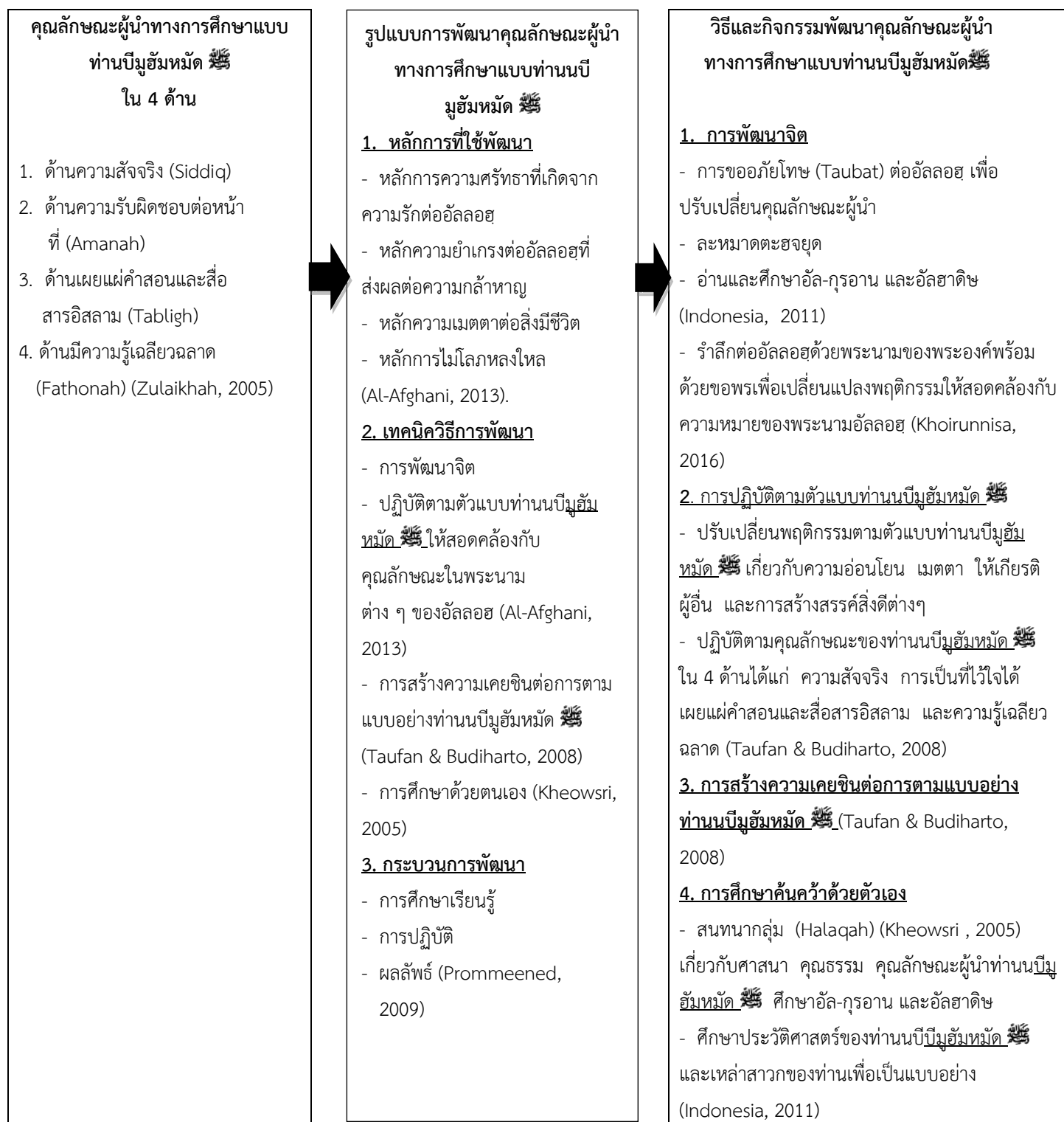
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Literature research) ด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสาร (Content analysis) ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ศึกษาเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด กระบวนการ และวิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ประกอบด้วยศึกษาหลักการ แนวคิดกระบวนการ และวิธีการหรือแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จากแหล่งข้อมูลอัครอ่าน อัลฮาดิษ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสาร (Content analysis) ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ จากทั้งในและต่างประเทศประกอบด้วย งานวิจัยจำนวน 8 เล่ม เอกสารหนังสือจำนวน 1 เล่ม และบทความวิชาการจำนวน 2 ฉบับ

ผล

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบพร้อมรายละเอียดข้างล่างนี้

ภาพแสดงการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

จากภาพแสดงกิจกรรมเทคนิคการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ข้างต้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากงานวิจัยของ Taufan & Budiharto (2008) Fauzan & Budiharto (2009) Budiharto (2007) Al-Afghani

(2013) Zulaikhah (2005) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ พบว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มี 4 ด้านสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มี 4 ด้านประกอบด้วย

1) ด้านความซัจจิง (Al-Siddiq)

ความซัจจิง (Al-Siddiq) ตามทฤษฎีของ Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าความซัจจิง (Al-Siddiq) หมายถึงการยึดมั่น ถ้อยคำต่อความซัจจิงที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรม คำพูดและการนิ่งเงียบของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้งหมดคือความซัจจิง Budiharto (2007) ได้กล่าวว่า Al-Siddiq หมายถึงความจริงที่มาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนในด้านนี้สำหรับการวิจัยนี้ได้แก่การยึดมั่นถ้อยคำต่อกฎหมาย และความจริงที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การปฏิรูปวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่ไม่เหมาะสม มีความจริงใจต่อการทำงาน การมีความซื่อสัตย์ พูดจริงทำจริง เชื่อมั่นในตนเอง มีจุดยืนมีอุดมการณ์ เรียบง่ายสมถะ เป็นธรรมชาติจริงใจเปิดเผยสุจริต มีสติ และสมาธิ เคร่งครัดตามหลักการอิสลาม และยึดถือยึดมั่นตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สรุปความหมายคือคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัดของผู้บริหารที่ยึดมั่น ถ้อยคำต่อความซัจจิงที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรม คำพูดและการนิ่งเงียบทั้งหมดต้องสอดคล้องกับความซัจจิงที่มาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Al-Amanah)

ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Al-Amanah) ตามทฤษฎีของ Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าคำว่าเป็นที่ไว้วางใจได้ (Al-Amanah) หมายถึงการที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่พระองค์อัลลอฮ์ มอบหมายให้ในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและด้านการศึกษา Budiharto (2007) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะการเป็นที่ไว้วางใจได้ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นหลักฐานว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ที่สามารถเป็นที่ไว้วางใจได้เพราะว่าท่านสามารถรักษาความเชื่อมั่นต่อตัวของท่านโดยการปกปิดไม่เปิดเผยต่อสิ่งที่จำเป็นต้องปกปิดอำพราง และในทางกลับกันท่านเป็นผู้เผยแผ่เปิดเผยต่อสิ่งที่จำเป็นต้องเปิดเผยสู่มนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมหรือตัดทอนบางส่วนต่อสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ สั่งใช้ให้เปิดเผย หรือเผยแผ่ท่านรอซูลุลลอฮ์มีบทบาทหน้าที่เป็นศาสนทูต ครูผู้สอน ผู้นำ และผู้นำทางการศึกษา สำหรับการวิจัยนี้หมายถึงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมี *อามานะฮ์* (รับผิดชอบ) ต่อสิทธิและหน้าที่ แสดงความมั่นใจต่อผู้ร่วมงาน มีความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเคารพต่อผู้ร่วมงาน และได้รับการเคารพจากผู้ร่วมงาน มั่นใจในตัวเอง เป็นที่ภูมิใจ สนับสนุนความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีความเป็นประชาธิปไตย คาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของงานสูง ทุ่มเททำงาน กระตือรือร้น มีความจริงใจในการพูดคุยปลุกเร้ากำลังใจ สรุปความหมายคือคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัดของผู้บริหารที่แสดงถึงการมี *อามานะฮ์* (รับผิดชอบ) ต่อสิทธิและหน้าที่

3) ด้านเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

การเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตามทฤษฎีของ Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าด้านการเผยแผ่และสื่อสารอิสลาม (Tabligh) หมายถึงการเผยแผ่คำสอนอิสลามทั้งหมดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ ﷻ ไปสู่มนุษย์และญินโดยผ่านทาง คำพูด การปฏิบัติ ทำที่ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สำหรับการวิจัยนี้หมายถึงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนที่แสดงถึงการประพฤติตนเป็น *อัสวาตุลสุฮาบะฮ์* (แบบอย่างที่ดี) มีวิสัยทัศน์ *ดะอฺวะฮ์* (เชิญชวน) สู่คำสอนอิสลามการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติ กระตือรือร้นในการทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดี ให้กำลังใจ เร้าใจรื้อสร้างการ *อิบาดะฮ์* (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ มีการตกแต่ง เร้าใจให้ทำงานทุ่มเทจริงใจเพื่ออัลลอฮ์ สามารถสื่อสารให้เห็นภาพอนาคตได้อย่างชัดเจน สรุปความหมายคือคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา

แบบท่านนบีมุฮัมมัดของผู้บริหารที่แสดงถึงการประพุดตนเป็น *อสุวาคูลฮาสานะฮ์* (แบบอย่างที่ดี) มีวิสัยทัศน์ *ดะอ์วะฮ์* (เชิญชวน) สู่คำสอนอิสลาม

4) ด้านความฉลาด (Al-Fathanah) และมีความรู้

ความฉลาด (Al-Fathanah) และมีความรู้ ตามทรรศนะของ Zulaikhah, (2005) ได้กล่าวว่าความฉลาดแบบมีไหวพริบของท่านนบีมุฮัมมัด (Fathanah) หมายถึงการมีความฉลาดและไหวพริบของท่านนบีมุฮัมมัด แบบอัจฉริยะในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และการศึกษาซึ่งได้รับการประทานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ส่งผลให้ท่านนบีมุฮัมมัดเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ท่านสามารถสร้างความสมัคปรองดอง ระหว่างกลุ่มเผ่าที่มีความแตกแยกไว้วัฒนธรรมมาเป็นผู้ศรัทธายำเกรงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ ความฉลาดเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้ผู้นำสำหรับการวิจัยนี้หมายถึงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงผู้บริหารมีความรู้ความฉลาดมีทักษะในการบริหาร การศึกษาอิสลาม พัฒนาดนเองด้านความรู้ใหม่ ๆ ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน และให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงาน เข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการศึกษาตามหลักการอิสลาม ส่งเสริม กระตุ้นสติปัญญา จัดให้ศึกษาดูงาน กระตุ้นให้คิดแก้ปัญหา อบรมทีมงานเพื่อเป็นกำลังสำรอง พุดคุยทำทนายสติปัญญาของผู้ร่วมงาน พุดจากระตุ้นกำลังใจแบ่งงานให้ทุกคนทำตรงตามความถนัด ร่วมกันแก้ปัญหา ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ รู้จักใช้ความสามารถผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการพัฒนาตน คิดแบบแก้ปัญหา มีทักษะและความรู้การบริหาร ใช้ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ สรุปความหมายคือคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัดของผู้บริหารที่มีความรู้ความฉลาด มีทักษะในการบริหาร

2. หลักการที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัดมีดังนี้

2.1 หลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตามทรรศนะของ (Al-Afghani, 2013) เกิดจากกระบวนการทางความคิดใคร่ครวญต่อสรรพสิ่งและการสร้างสรรค์ ความรัก ความเมตตา ของพระองค์อัลลอฮ์ต่อสรรพสิ่งมีชีวิตที่นำไปสู่ความตระหนักรู้จนเกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์ เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินแห่งนี้

2.2 หลักความยำเกรง (Taqwa) ที่ส่งผลให้เกิดความกล้าหาญตามทรรศนะของ Al-Afghani (2013) ได้แก่ความกล้าหาญต่อบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะความเป็นบ่าวและผู้นำ (ตัวแทน) ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าแผ่นดินนี้เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรทั้งปวงโดยปฏิบัติตามคุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อผดุงไว้ซึ่งสังคมและจัดความธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรบนหน้าแผ่นดิน สำหรับการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3 หลักความเมตตา ผู้วิจัยได้ยึดตามทรรศนะของ Al-Afghani (2013) ได้แก่การคิดดี พุดดี ทำดี ประสงค์ดีต่อเพื่อนมนุษย์ และปฏิบัติต่อสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายด้วยความเมตตา สงสารเอ็นดู เป็นตัวอย่างที่ดี และให้เกียติต่อความเมตตา มีน้ำใจจากผู้ร่วมงาน

2.4 หลักการไม่โลภหลงใหลผู้วิจัยยึดตามทรรศนะของ Al-Afghani (2013) ได้แก่การมีจิตใจไม่หลงใหลมากเกินไปต่อลาภยศ เงินทอง และวัตถุนิยมเกินควรเกินขอบเขตของอิสลามแต่มีความพอเพียงในด้านทางโลกได้แก่การไม่ยึดติดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นจุดหมาย แต่สิ่งเหล่านั้นเป็นแค่เครื่องมือเพื่อทำหน้าที่บ่าว และตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำบนหน้าแผ่นดิน)

3. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้วิจัยได้ยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ (Prommeened, 2009) มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นการศึกษาเรียนรู้มีรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ดังนี้

3.1.1 ศึกษาหลักการที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามได้แก่ศึกษาเกี่ยวกับหลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่ออัลลอฮ์ ﷻ สำหรับการวิจัยนี้ยึดตามทัศนะของ (Al-Afghani, 2013) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางความคิดใคร่ครวญต่อสรรพสิ่งการสร้างสรรค์ ความรัก และความเมตตา ของอัลลอฮ์ต่อสรรพสิ่งมีชีวิตจนนำไปสู่ความตระหนักรู้เกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์ เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินแห่งนี้

3.1.2 การศึกษาหลักความยำเกรง (Taqwa) ต่ออัลลอฮ์ที่จะนำไปสู่ความกล้าหาญ สำหรับการวิจัยนี้ยึดตามทัศนะของ (Al-Afghani, 2013) ได้แก่ความกล้าหาญต่อบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะความเป็นบ่าวและผู้นำ (ตัวแทน) ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าแผ่นดินเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรทั้งปวงโดยปฏิบัติตามคุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อผดุงไว้ซึ่งสังคมและขัดความอธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรบนหน้าแผ่นดินนี้ สำหรับการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1.3 ศึกษาหลักความเมตตาได้แก่ผู้วิจัยยึดตามทัศนะของ (Al-Afghani, 2013) ได้แก่การคิดดี พูดดี ทำดี ประสงค์ดีต่อมนุษย์ และสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายด้วยความเอ็นดู รัก เป็นตัวอย่างที่ดี สงสารเอ็นดู และการให้เกียรติต่อความเมตตาที่มีน้ำใจจากผู้อื่น

3.1.4 ศึกษาหลักการไม่โลภหลงไหลได้แก่ผู้วิจัยยึดตามทัศนะของ (Al-Afghani, 2013) ได้แก่การศึกษาเกี่ยวกับหลักการมีจิตใจไม่หลงไหลมกมากต่อลาภยศ เงินทอง และวัตถุนเกินควรเกินขอบเขตของอิสลามแต่มีความพอเพียงในด้านทางโลกได้แก่การไม่ยึดติดต่อวัตถุว่าเป็นจุดหมาย แต่วัตถุเป็นแค่เครื่องมือเพื่อทำหน้าที่ความเป็นบ่าว และตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำบนหน้าแผ่นดิน)

3.2 ขั้นการปฏิบัติหรือพัฒนาได้แก่ยึดตามทัศนะงานวิจัยของ (Al-Afghani, 2013) ได้แก่การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติฝึกฝนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามโดยใช้เทคนิควิธีการพัฒนาแบ่งเป็นประเภทการปฏิบัติได้แก่

3.2.1 การปฏิบัติทางใจ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมทางใจในการพัฒนาได้แก่กิจกรรมที่ 1 การสำนึกผิดขอภัยโทษ (Taubah) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ได้แก่ การรู้สึกเสียใจสำนึกผิดต่อข้อบกพร่องทางคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของตนเองส่งผลให้เกิดการขอภัยโทษต่อพระองค์อัลลอฮ์พร้อมด้วยการกล่าวขอภัยโทษ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ต่อการกลับเนื้อกลับตัวโดยปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำของตนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะ 4 ประการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังกล่าวข้างต้น และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ มุมมอง ความเข้าใจ การตระหนัก ซึมซับคุณค่า การขอพร (Do' aa) เพื่อขอความช่วยเหลือจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ให้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามให้สอดคล้องกับตัวแบบหรือแบบอย่างคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามใน 4 ด้านของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กิจกรรมที่ 2 ได้แก่การปฏิบัติละหมาดตะฮัจญุด กิจกรรมที่ 3 การรำลึกต่ออัลลอฮ์ และ 4 การซึมซับคำสอนจากอัลกุรอานโดยผู้วิจัยยึดตามทัศนะของ (Indonesia, 2011) เป็นคำสั่งใช้ให้ท่าน นบีมุฮัมมัด ﷺ ลูกขึ้นละหมาดตะฮัจญุดเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอดทนต่อคำให้ร้ายของผู้ปฏิเสธต่อต้านเพื่อเป็นพลังทางจิตใจในการเป็นผู้นำ ส่งผลให้นำไปสู่การปรับปรุงคุณลักษณะ และพฤติกรรมผู้นำทางการศึกษาอิสลามให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้น

3.2.2 การปฏิบัติทางกาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การปฏิบัติตามตัวแบบหรือการตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในทุกด้านที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม เพื่อเป็นกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

3.2.3 ทางวาจาได้แก่การพูดดีใช้วาจาสุภาพเหมาะสมต่อทุกคน และการกล่าวรำลึกทางวาจาต่อพระองค์อัลลอฮ์ด้วยพระนามต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความเมตตา ความปราณี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ และการบริหารจัดการให้เกิดความเจริญก้าวหน้าบนหน้าแผ่นดิน

4. เทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำสำหรับการวิจัยนี้หมายถึง เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เป็นวิธีเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามได้แก่

4.1 เทคนิควิธีพัฒนาจิตสำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ (Al-Afghani, 2013) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมในการพัฒนาจิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คุณสมบัติ และคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาให้สอดคล้องกับตัวแบบได้แก่คุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะในพระนามต่าง ๆ ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เกี่ยวกับความเมตตา ความปราณี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ใช้เพื่อพัฒนาจิตได้แก่การขอกอญโทษ (Taubah) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมด้วยการสำนึกผิดในความบกพร่องและตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะไม่ปฏิบัติพฤติกรรมที่บกพร่องนั้นอีก (Indonesia, 2011) ส่งผลให้นำไปสู่การปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หรือคุณลักษณะ 4 ด้านของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในความหมายพระนามต่างๆของพระองค์ซึ่งในอัลกุรอานพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้ให้ท่านนบี ﷺ และประชาชาติของท่านขอพรและลอกเลียนแบบคุณลักษณะอันสร้างสรรค์จาก 99 พระนามของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (Khoirunnisa, 2016) เพื่อให้มนุษย์มีบทบาทเพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์บนหน้าแผ่นดินเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำ (Khalifah fil Ard) ผลการวิจัยหลายชิ้นระบุว่าคุณลักษณะอันสร้างสรรค์ป็นุญัตร์จาก 99 พระนามของพระองค์อัลลอฮ์สามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้ใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้

4.2 วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ (Kheowsri, 2005) กิจกรรมที่ใช้ได้แก่การสนทนากลุ่ม (Halakah) ได้แก่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน อัลฮาดิษ และตักเตือนต่อกันเกี่ยวกับด้านศาสนา เพื่อการพัฒนาคุณธรรมให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านได้แก่ด้านความสัจจริง (As Sidiq) ด้านการเป็นที่ไว้วางใจ / ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Al Amanah) ด้านการเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารอิสลาม (At Tabligh) และด้านความฉลาดมีไหวพริบ (Al Fathonah)

4.3 วิธีการปฏิบัติตามตัวแบบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ (Taufan & Budiharto, 2008) ได้แก่การปฏิบัติตามคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ในพระนามต่างๆของพระองค์ที่เกี่ยวกับความเมตตา ความปราณี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์บนหน้าแผ่นดินนี้ และการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ จนเกิดความเจริญก้าวหน้าบนหน้าแผ่นดิน ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติที่พระองค์ประทานมาแก่มวลมนุษย์ และการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เทคโนโลยี และทางสังคมโดยผ่านทางการคิดการกระทำของมนุษย์ซึ่งโดยแก่นแท้แล้วคือพฤติกรรมของพระองค์อัลลอฮ์องค์เดียวที่เกิดจากคุณลักษณะความเมตตา ความกรุณา การสร้างสรรค์ ความโอ้อวดอารี ความอ่อนโยน ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ได้ลอกเลียนแบบปฏิบัติตามตัวแบบจากพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้นประชาชาติของท่านก็ควรเอาแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในการนำคุณลักษณะเหล่านั้นมาปฏิบัติจนเกิดความสร้างสรรค์บนหน้าแผ่นดินเพื่อแสดงบทบาทการเป็นตัวแทนของพระองค์ (Khalifah fil Ard) ได้แก่การเป็นผู้นำโดยการ

ปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ดังนั้นการวิจัยนี้ผู้วิจัยยึดเทคนิควิธีการปฏิบัติตามตัวแบบได้แก่ตัวแบบของท่านนบีฮัมมัด ﷺ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

4.4. วิธีการสร้างความเคยชิน สำหรับวิธีการพัฒนาข้อนี้ผู้วิจัยยึดตามวรรณงานวิจัยของ (Taufan & Budiharto, 2008) ได้แก่การปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของท่านนบีฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านมาปฏิบัติใช้ในการบริหารการศึกษา และปฏิบัติตัวอย่างดีในการภักดี (Ibadah) ต่ออัลลอฮฺตามแบบอย่างท่านนบีฮัมมัด ﷺ ในชีวิตประจำวันเป็นประจำและต่อเนื่องจนทำให้เกิดความเคยชินและชำนาญในการปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

5. ผลลัพธ์

สำหรับข้อนี้ผู้วิจัยยึดตามงานวิจัยของ Prommeened, (2009) ได้แก่ผลที่เกิดจากการศึกษาหลักการ และการลงมือปฏิบัติพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามตามเทคนิควิธี และกิจกรรมการพัฒนาข้างต้นจนส่งผลให้คุณลักษณะใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ นำมาอภิปรายผลได้ดังรายละเอียดดังนี้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับหลักการที่ใช้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ตามวรรณของ (Al-Afghani, 2013) ได้แก่ 1) หลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำประกอบด้วยหลักการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความเมตตาต่อสรรพสิ่งมีชีวิต และหลักความพอเพียงไม่โลภจนเกินควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Taufan & Budiharto, 2008) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ พบว่า หลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำประกอบด้วยหลักการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความเมตตา และหลักปรัชญาการใช้ชีวิตที่ไม่โลภหลงไหล สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Budiharto & Himan, 2006) ผลการวิจัยพบว่า หลักการที่ใช้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามประกอบด้วยหลักการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ และหลักความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Fauzan & Budiharto, 2009) ได้วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่ผลวิจัย (Budiharto & Himan, 2006) รากว่าหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำได้แก่หลักการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ หลักความเมตตา และหลักความพอเพียงไม่โลภหลงไหลที่ผลการวิจัยเป็นเป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่าการศรัทธา และความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮฺ นำไปสู่ความกล้าหาญเกิดความเด็ดเดี่ยวที่จะแสดงออกและปรับปรุงแก้ไขคุณลักษณะผู้นำสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับแบบอย่างท่านนบีฮัมมัด ﷺ ให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นได้

2) กระบวนการที่ใช้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำประกอบด้วย ขั้นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับรายละเอียดองค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ขั้นการลงมือปฏิบัติได้แก่ปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ 3) เทคนิควิธีประกอบด้วย วิธีพัฒนาจิต วิธีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง วิธียึดตามแบบอย่างท่านนบีฮัมมัด ﷺ วิธีการสร้างความเคยชินต่อการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีฮัมมัด ﷺ อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง และ 4) ผลลัพธ์ได้แก่ระดับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านประกอบด้วย ด้านความจริง (Al-Siddiq) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Al-Amanah) ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารอิสลาม (Al-Tabligh) และด้านความฉลาด และมีความรู้ (Al-Fathanah) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Taufan & Budiharto, 2008)

ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามประกอบด้วยหลักการ กระบวนการ วิธีการ และผลลัพธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Budiharto & Himan, 2006) ได้วิจัยเกี่ยวกับการวัดทางโครงสร้างองค์ประกอบผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำหลักการอิสลามประกอบด้วยหลักการ กระบวนการ วิธีการ และผลลัพธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Budiharto (2007) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วยหลักการ กระบวนการ วิธีการ และผลลัพธ์ สาเหตุที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะองค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามดังกล่าวข้างต้นเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ควรมีสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม และครอบคลุมองค์ประกอบ ของการพัฒนา

สรุป

จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในด้านความซัจจิด (Siddiq) ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (Amanah) ด้านเผยแผ่คำสอนและสื่อสารอิสลาม (Tabligh) และด้านมีความรู้เฉลียวฉลาด (Fathonah) ในแต่ละวิธีการดังนี้

1. วิธีการพัฒนาจิตมีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย

1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

1.3 ผู้บริหารควรทำความรำลึก (Drikullah) ต่ออัลลอฮ์อยู่เสมอเพื่อการมีสติสามารถควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมตัวเองได้ในทุกสถานการณ์

1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัลกุรอาน อัลฮาดิษที่เกี่ยวข้อง ผลบุญและบทลงโทษของผู้ที่ปฏิบัติ และละเมิดต่อคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้นและตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะปรับปรุงตนตามคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

1.5 ผู้บริหารควรลุกขึ้นละหมาดตะฮัจญุดในยามดึกเพื่อฝึกฝนจิตใจให้มีความเลื่อมใสในศาสนา และเพิ่มพูนศรัทธา (Iman) ให้มากขึ้น

2. วิธีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่นอ่านอัลกุรอานหรือการอรรถาธิบายอัลกุรอานเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบี ﷺ

2.3 ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ทำการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบี ﷺ และแบบทั่วไปด้วยตัวเองอยู่เสมอ

3. วิธียึดถือปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วมกัน (Jama'ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีมตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาเรียนรู้ศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เกี่ยวกับคุณลักษณะแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

4. วิธีการสร้างความเคยชินต่อการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อย่างสม่ำเสมอมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

4.1 ผู้บริหารสมควรปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นประจำที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันและการทำงานจนเกิดเป็นนิสัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

4.2 ส่งเสริมให้นำแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อสร้างวัฒนธรรมขององค์กรแบบอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

- Al-Afghani, M. M. I. (2013). *Study of Muhammad Iqbal's thought About The Concept of Islamic Education in Creating Human Beings*. Islamic Religious Institute of Sunan Ampel Surabaya.
- Budiharto, S. (2007). Grow and Develop Prophetic Leadership. *The International Conference*, August 9-11, 2007. Yogyakarta: Gajah Mada University.
- Budiharto, S. & Himan, F. (2006). The theoretical Constructs and Perceptual Measurements of Prophetic Leadership. *Journal of Gajah Mada University*, 33(2), 133.
- Fauzan, A. N. & Budiharto, S. (2009). *The Relationship between Perceptions of the Superior Leadership of Employees and Employees*. Master Thesis. Indonesian Islamic University.
- Indonesia, R. (2011). *The Holy Al-Quran*. Jakarta: Indonesia Republic Press.
- Kao-ian, J. (2013). Relationship between Leadership and Administrative Performance of Educational Administrators in Three Southern Border Provinces. *Journal of Yala Rajabhat University*, 8(1), 40-51. (in Thai)
- Kheowsri, P. (2005). *A Proposed Model for Leadership Development of School Administrators in School-Based Management Schools*. Doctor of Philosophy Thesis. Chulalongkorn University. (In Thai)
- Khoirunnisa, L. (2016). *The Relationship between Reading Habits of Asmaul Husna with Emotional Intelligence of 4 Student Grade Madrasah Aliyah Nurul Ummah Yogyakarta*. Bachelor Degree Thesis. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.
- Prommeened, P. (2009). *Leadership Development Model from Buddhism Principle*. Doctor of Philosophy Thesis. Naresuan University. (in Thai)
- Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) *The Proses of Prophetic Leadership Development*. Master Thesis. Indonesian Islamic University.
- Zulaikhah, S. (2005). *Education Leadership Model of the Prophet Muhammad ﷺ (Study About Traits Prophetic)*. The Islamic Religious Institute of Walisogo Semarang at MIN Malang.